

**DİYARBAKIR, ELAZIĞ, ERZİNCAN VE ERZURUM KAMPÜS HAPİSHANELERİ
VE MALATYA AKÇADAĞ T TİPİ HAPİSHANESİ**

HAK İHLALLERİ RAPORU

A-GİRİŞ:

Diyarbakır Barosu, Özgürlük İçin Hukukçular Derneği Diyarbakır Şubesi, İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi ve Tutuklu ve Hükümlü Aileleri İle Yardımlaşma Derneği'nin gerek aileler gerekse de mahpuslar tarafından mektup ve faks yolu ile yaptıkları başvurular üzerine yaşanan hak ihlallerinin tespiti amacıyla 2024 yılı Kasım-Aralık aylarında belirtilen hapisanelere ziyaretler gerçekleştirilmiştir.

B-AMAÇ:

Bu çalışma ile genel olarak hapisanelerde artan hak ihlallerine ilişkin tespitler ile bu tespitlerin raporlaştırılması, kamuoyuna duyurulması ve hak ihlali iddialarına ilişkin gerekli kurumlara başvurular yapılması amaçlanmıştır.

C- TESPİTLER VE GÖZLEMLER:

Raporlama konusu hapisanelerde mahpus beyanlarına göre yaşanan hak ihlalleri her bir hapisane yönünden ayrı ayrı olacak şekilde şöyledir:

1. DİYARBAKIR KAMPÜS HAPİSHANESİ

Diyarbakır Kampüs Hapishanesinde bulunan 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi, 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi, Kadın Kapalı Hapishanesi, 1 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesi ve 3 Nolu T Tipi Kapalı Hapishanesinde tutulan mahpuslarla yapılan görüşmede mahpuslar:

- İdare ve gözlem kurullarının tahliyesine az bir süre kalan mahpuslarla ilgili yaptıkları görüşmelerde sürekli olarak "pişmanlık" dayatıldığını,
- Özellikle MR için hastane sevklerinin geciktirildiğini bu nedenle sağlığa erişim haklarının engellendiğini,
- Mahpusların buldukları hapisanede Kürtçe şarkı söylemeleri halinde soruşturma tehdidine maruz bırakıldıklarını,
- Görüntülü telefonla konuşma hakkının kendilerine uygulanmadığı; ancak adli mahpuslara bu hakkın tanındığını,
- Telefon görüşmelerinin sesli ve on dakika ile sınır olduğunu; ancak adli mahpuslara bu görüşmelerin gerçekleşmemesi durumunda bir saat görüntülü görüşme hakkı verilmesine rağmen diğer mahpuslara bu hakkın tanınmadığını,
- İdarenin Adalet Bakanlığının tasarruf tedbirlerini gerekçe göstererek ortak etkinliklerin sayısının azaltıldığını; haftada bir gün gerçekleştirilen spor etkinliklerinin fiziki koşullar sağlansa bile kişi sayısının az olması nedeniyle spor etkinliklerine mahpusların ortak olarak çıkarılmadığını,

- Hapishanede televizyonlarda verilen kanallarda belirli TV kanallarına izin verildiği; mahpusların tarafsız medya kuruluşlarından haber alma haklarının keyfi bir şekilde engellendiğini,
- Daha önce tutuklu veya hükümlü olarak bulunan mahpusların eşyalarının idare tarafından alınarak depolara konulduğu ve diğer mahpuslara 2. El ürün olarak satıldığını,
- Kurs ve diğer faaliyetlerin idare tarafından organize edilmediğini,
- Hapishanede berberin bulunmadığını,
- İdarece mahpuslara verilen yemeklerin besin değerinin düşük ve kötü olduğunu, aktarmışlardır.

2. ERZİNCAN KAMPÜS HAPİSHANESİ

Erzincan Kampüs Hapishanesi içerisinde bulunan Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi, L Tipi Kapalı Hapishanesi, Kadın Kapalı Hapishanesi ve T Tipi Kapalı Hapishanesinde tutulan mahpuslarla yapılan görüşmede mahpuslar:

- Birçok mahpusun cezalarının bitmesine rağmen iyi halli olmadıkları gerekçesiyle tahliye edilmeyip infazlarının yakıldığı, bunun dışında yine tahliye olması gerekirken cezası biten ya da bitmeye yaklaşan mahpusların da var olan diğer cezalarının da kasıtlı olarak kısa zamanda onandığı, bu şekilde mahpusların tahliyelerine engel olunduğunu,
- Revirde yapılan muayenelerin çok yüzeysel ve gerekli tıbbi özenden uzak yapıldığı; revir ve hastane sevklerinin uzun sürelerle bekletildiği, sevkler gerçekleştiğinde de kelepçeli muayene dayatıldığını ve bu uygulamayı kabul etmeyen birçok mahpusun da muayene olamadan kuruma geri getirildiği, revire götürülen mahpusların ise ilaçlarının çok geç getirildiğini,
- Havalandırmaların standartların altında ve çok küçük olduğunu,
- Basit gerekçelerle uygulanan disiplin cezaları neticesinde mahpusların mektup ve telefon haklarının birçok kez yasaklandığı, yasakların çok sık uygulandığı, iletişim ve açık görüşe çıkmama şeklinde uygulanan cezaların dolaylı bir tecrite dönüştüğünü,
- Mahpuslar tarafından gönderilen mektupların idarece geç gönderildiği ve kendilerine gelen mektupların ise idarece taraflarına geç verildiğini,
- Yemeklerin besin değerinin çok düşük olduğu ve kötü yemek verildiğini,
- Oda aramalarının çok sık ve detaylı yapıldığı, aramalar esnasında infaz koruma memurlarının sayıca kalabalık olduğu, eşyaların dağıtıldığı ve üstüne basıldığını,
- Kantinde satılan ürünlerin fiyatlarının çok pahalı olduğunu,
- Mahpusların temizlik malzemelerine erişim konusunda birçok sorunla karşılaştıklarını,
- Mahpusların hobi ve sohbet haklarının engellendiği; sınırlı bir şekilde spora çıktıkları ancak spor alanının çok kirli olmasından dolayı hiçbir şekilde spor aktivitesinden gerekli faydayı sağlayamadıklarını, aktarmışlardır.

3. ERZURUM KAMPÜS HAPİSHANESİ

Erzurum Kampüs Hapishanesinde bulunan Dumlu 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi, Dumlu 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi, H Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesinde tutulan mahpuslarla yapılan görüşmede mahpuslar:

- Mahpusların hapishaneye ilk girişte çıplak arama dayatmasına maruz bırakıldıklarını,

- Buldukları hapishanede birçok hasta mahpusun bulunduğu ve hasta mahpusların hastane sevklerinin çok geç yapıldığı; sevki gerçekleştirilen mahpusların ise tedavilerinin tıbbi gereklere uygun bir şekilde yapılmadığını,
- Mahpusların revire sevk edilme taleplerine cevap verilmediği veya çok geciktirildiği,
- İdare ve Gözlem Kurullarının mahpuslar ile ilgili iyi hal değerlendirmesi yaparken objektif kriterlerden uzak ve hukuki olmayan sorularla değerlendirme yaptıklarını,
- Mahpusların ailelerine yakın hapishanelere sevk taleplerinin gerekçesiz olarak reddedildiğini,
- İdarenin mahpuslara 1 yıl boyunca zorla ayakta sayım dayattığı ancak bir süredir bu uygulamadan vazgeçildiğini,
- Mahpusların gün içerisinde 22 saat odada ve 2 saat havalandırmada buldukları; odalardaki pencerelerde fens tellerinin bulunduğu, bu sebepten dolayı ise hava akışının çok az olduğu; dışarıyı görmek için bakmaya dahi olanaklarının bu nedenle olmadığını,
- Mahpusların buldukları hapishanedeki odaların güneş görmediği ve sadece havalandırmaların güneş gördüğünü,
- Mahpusların buldukları hapishanede diğer mahpuslarla iletişimlerinin bulunmadığı; havalandırmaya dahi sınırlı sayıda kişilerin çıkarıldığını,
- Mahpusların birbirleriyle sohbet ve iletişimlerinin kısıtlandığını,
- Mahpusların gönderdikleri mektupların mektup okuma komisyonu tarafından keyfi bir şekilde sansürlenerek gönderildiğini,
- Mahpusların buldukları hapishaneden taahhütsüz gönderdikleri mektupların alıcısına ulaşmadığını,
- Mahpuslara verilen sıcak suyun az olduğu ve kış aylarında bu konudan dolayı sıkıntı yaşadıklarını,
- Haftada 1 spor etkinliklerinin diğer mahpuslarla beraber ortak yapılması gerekirken kendilerine bu imkânın sağlanmadığı; ancak adli mahpuslara bu olanakların sağlandığını, bu nedenle buldukları hapishanede kendilerine ayrımcı ve eşitsiz bir yaklaşımın bulunduğunu,
- Mahpusların buldukları hapishanede kurs ve diğer faaliyetlere izin verilmediğini,
- İdarece birçok kitabın sakıncalı olduğu gerekçesiyle mahpuslara verilmediğini,
- Hapishanede bulunan atölye ve diğer yerlerde sosyal etkinliklerin yapılabileceği malzemelerin (ip, boncuk v.b) bulunmadığını,
- Vejetaryen/vegan menü talebinde bulunan mahpusların taleplerinin idarece reddedildiğini, aktarmışlardır.

4. ELAZIĞ KAMPÜS HAPİSHANESİ

Elazığ Kampüs Hapishanesinde bulunan 1 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi, 2 Nolu Yüksek Güvenlikli Kapalı Hapishanesi, T Tipi Kapalı Hapishanesi ve R Tipi Kapalı Hapishanesinde tutulan mahpuslarla yapılan görüşmede mahpuslar:

- Bazı hasta mahpusların hapishanede kalamaz raporuna rağmen tahliyelerinin engellendiğini,
- Hastane sevklerinin geciktirildiğini,

- Mahpusların, buldukları hapisanede sağlık personellerinin Őikayetlerini dikkate almadığı ve insan onuruna yaraŐmayan söylemlere maruz bırakıldıkları; bu hususlarda Őikayetçi oldukları ancak bir sonuŐ alamadıklarını,
- Engel durumu olan mahpuslar iÇin ortopedik yataklar olmasına karŐın depoda tutulduğu ve engel durumu olan mahpuslara temininde engel Őıkarıldığını,
- Hasta ve engelli olan mahpuslara hasta bakıcıların özellikle banyo vb. iŐlerde yardımcı olması gerekirken; buna riayet edilmediğini,
- Özellikle hastaneye sevk sırasında hasta olan mahpuslara idare personellerince yardım edilmediğini,
- Yakın zamanda verilen yemeklerden dolayı zehirlenen mahpusların olduğu ancak revire Őıkma taleplerinin kabul edilmediği; bir mahpusun bu durumu ailesine aktarmasından dolayı hakkında soruşturma baŐlatıldığını,
- Buldukları hapisanede 1 yıl iÇerisinde birÇok mahpusun gerekÇesiz olarak sürgün edildiğini,
- 1 saat 30 dakika olması gereken fakat daha önce 1 saat 15 dakika olarak uygulanan aile görüŐünün keyfi bir Şekilde 1 saat olarak uygulandığını,
- Havalandırmanın yetersiz olduğu ve mahpusların bazı günler günde 1 saat bazı günler ise 2 saat havalandırmaya Çıkarıldıklarını,
- Uyku saatlerinde dıŐarıdan gelen ıŐık nedeniyle mahpusların uyku düzenlerinin bozulduğunu,
- Mahpusların buldukları odaların Çok soğuk olduğu ve kalorifer ısı derecesinin arttırılması talebinin idarece tasarruf gerekÇe gösterilerek reddedildiğini,
- Mahpuslara verilen yemeklerin kötü ve besin değerinin düşük olduğunu,
- Mahpusların tarafsız medya kuruluşlarından haber alma haklarının keyfi bir Şekilde engellendiğini,
- Sık sık oda aramalarının yapıldığı ve aramalar sırasında mahpusların eşyalarının dağıtıldığını,
- Mahpusların oda değeriftirme taleplerinin gerekÇesiz olarak reddedildiğini,
- Mahpuslar tarafından verilen Şikayet ve diğer dilekŐelere idare ve diğer kurumlarca cevap verilmediğini,
- Mahpusların iŐ posta olarak adlandırılan haberleşme ve iletişim olanaklarının kısıtlandığı ve dıŐarıdan kendilerine gönderilen fotoğrafların soyut gerekÇelerle kendilerine teslim edilmediğini,
- Mahpusların taleplerine rağmen spor faaliyetlerinin gerŐekleŐtirilmediği ve ayrıca kurs vb. taleplerinin yerine getirilmediğini,
- Mahpusların diğer mahpuslarla ortak etkinliğe Őıkma taleplerinin karŐılanmadığını, aktarmışlardır.

5. MALATYA AKŐADAĐ T TİPİ HAPİŐHANESİ:

Malatya AkŐadađ T Tipi Kapalı Hapishanesinde tutulan mahpuslarla yapılan görüşmede mahpuslar:

- Bazı mahpusların infaz sreŐlerini tamamlamalarına rağmen hücre cezaları gerekÇe gösterilerek infazlarının tamamen yakıldığını,
- Havalandırmaların standartların altında ve Çok kŐk olduğunu,

- Mahpuslar tarafından gönderilen mektupların geç gönderildiği ve kendilerine gelen mektupların da geç verildiği; Kürtçe mektupların tercüman olmadığı gerekçesiyle sansürlendiğini,
- Özel arama ekibi adı altında bazı personellerin odalarda ince ve taciz edici aramalar yaptığı; arama bitene kadar dahi bazı cezaevi personellerinin dışarıda bekletildiği, arama esnasında onur kırıcı davranışlara maruz bırakıldıkları, arama sırasında defter, ajanda ve öykü kitaplarına el konulduğu, bu hususlara itiraz ettiklerinde ise mahpuslara disiplin soruşturmaları başlatıldığı, infaz hâkimliklerine yapılan bazı itirazların kabul edilmesine rağmen kitaplar ve defterlerin mahpuslara iade edilmediğini,
- Mahpusların hobi ve sohbet haklarından faydalandırılmadıkları ve sınırlı bir şekilde spora çıkartıldıkları; atölye ve kurslara ise idarece izin verilmediğini,
- Kantinde satılan ürünlerin çok pahalı olduğunu,
- Mahpusların temizlik malzemeleri konusunda sorun yaşadıkları ve daha evvel kantinden aldıkları bazı temizlik malzemelerine el konulduğunu,
- Yemeklerin besin değerinin düşük olduğu ve kötü olduğunu, aktarmışlardır.

D- TESPİTLER:

- Ziyaret edilen hapishanelerde İdari Gözlem ve Sınıflandırma Merkezleri tarafından mahpuslar hakkında “iyi halli” olup olmadıkları yönünde hazırlanan raporların objektif değerlendirmelerden uzak, hukuki dayanaktan yoksun ve soyut gerekçelere dayandırıldığı tespit edilmiştir. İdare ve Gözlem Kurulu kararları ile mahpusların infazının keyfi olarak yaygın ve sistematik bir şekilde uzatılmaktadır. Yine, kurula çıkan mahpuslara pişmanlık dayatmasında bulunduğu tarafımıza aktarılmıştır.
- Mahpuslar, gerek tutuldukları hapishanelerin mimari ve fiziki yapısı itibarı ile gerekse de hapishanedeki uygulamalar nedeniyle tecrit ve izolasyon altında tutulmaktadır. Özellikle Mahpusların büyük kısmının tek kişilik oda-hücrelerde çok az kısmının da üç kişilik odalarda tutulduğu, havalandırması bulunmayan, çok küçük pencerelerin çelik ağla kaplı olduğu, güneş almayan ve mahpusların günün 22-23 saatini bu hücre tipi odalarda geçirdiği Yüksek Güvenlikli Hapishaneler, tecrit ve izolasyon koşullarının en üst seviyede uygulandığı hapishanelerdir. Ziyaret edilen hapishanelerde başta Yüksek Güvenlikli Hapishaneler olmak üzere mahpusların tecrit ve izolasyona maruz bırakıldıkları heyetimizce gözlemlenmiş olup; bu uygulamayla başta işkence ve kötü muamele yasağı olmak üzere kategorik olarak birçok hakkın ihlal edildiği tespit edilmiştir.
- Mahpusların hapishaneye ilk girişte insan onuruna aykırı bir uygulama olan “çıplak aramaya” maruz bırakıldıkları tarafımızca tespit edilmiştir.
- Hasta mahpusların hapishanede kalamayacağına dair verilen raporlara rağmen tahliyeleri engellenmektedir. Mahpuslar hastane sevklerinin çok geciktirildiğini, muayene için birkaç ay sonraya gün verildiğini, muayene gününe kadar hastalıklarının ilerlediğini, revire geç çıkarıldıklarını, revirde detaylı bir muayene ve tedavi sağlanmadığı, ilaçlarının verilmediğini belirtmişlerdir. Engelli ve hasta mahpusların ortopedik yatak taleplerinin depoda ortopedik yatak bulunmasına rağmen karşılanmadığı heyetimize aktarılmıştır. Hasta ve engelli olan mahpuslara hasta bakıcıların özellikle banyo ve benzer ihtiyaçlarında yardımcı olmadıkları öğrenilmiştir.

Hasta mahpusların hapishanede tutulmaya devam edilmesi, mahpusların hastane sevklerinin geciktirilmesi ve ilaçlarının verilmemesi ile mahpusların yaşam hakları ve sağlık haklarının ihlal edildiği heyetimizce tespit edilmiştir.

- Ziyaret edilen hapishanelerde mahpuslara hastane sevkleri ve muayene sırasında kelepçe takıldığı, muayene sırasında kelepçelerin açılmadığı tespit edilmiştir. Söz konusu uygulama ile kötü muamele yasağının ve sağlık hakkının yaygın olarak ihlal edildiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- Mahpusların gerekçesiz bir şekilde başka hapishanelere sürgün/sevk edildiği tespit edilmiştir. Ziyaret edilen hapishanelerde bulunan mahpusların tamamı ailelerine yüzlerce kilometre uzakta bulunan hapishanelerde tutulmaktadır. Mahpusların ailelerine yakın bir hapishaneye sevk taleplerine cevap verilmediği, sevk taleplerinin gerekçesiz bir şekilde ret edildiği ya da kapasite doluluğu gerekçe gösterilerek ret edildiği heyetimize aktarılmıştır. Mahpusları ve yakınlarını birlikte etkileyen bu durumun özel ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- Ziyaret edilen hapishanelerde yemeklerin kötü olduğu, öyle ki bir hapishanede yemekten dolayı zehirlenme vakasının meydana geldiği, yemeklerin besin değerleri açısından düşük olduğu ve az verildiği mahpuslar tarafından heyetimize aktarılmıştır. Ayrıca vegan/vejetaryen ve diyet yemek talep eden mahpusların taleplerinin karşılanmadığı heyetimizce öğrenilmiştir.
Hapishanelerde suların az aktığı, sıcak suya erişilemediği heyetimize iletilmiştir. Ayrıca berber olmaması nedeniyle mahpusların tıraş olamadığı tarafımıza aktarılmıştır. Mahpusların sağlık haklarının ve yeterli, dengeli ve sağlıklı gıdaya erişim haklarının ihlal edildiği heyetimizce gözlemlenmiştir.
- Mahpuslar odalarının sık sık arandığını, aramalar sırasında odaların dağıtıldığını, kişisel eşyalara keyfi olarak el konulduğunu, el konulan kişisel eşyaların aylar sonra geri verildiğini, el konulan eşyaların daha sonra ikinci el olarak mahpuslara satıldığını, aramalar sırasında infaz koruma memurları tarafından hakarete maruz bırakıldıklarını heyetimize aktarmışlardır. Bu durumun mahpusların özel hayata saygı hakkını ve kötü muamele yasağını ihlal ettiği heyetimizce tespit edilmiştir.
- Ziyaret edilen hapishanelerde; mahpuslarca talep edilmesine rağmen muhalif gazetelerin keyfi bir şekilde verilmediği, televizyon yayınlarına mahpusların talep ettiği kanalların eklenmediği, sadece idare tarafından belirlenen kanalların bulunduğu ve kitapların sakıncalı olduğu iddiası ile verilmediği mahpuslar tarafından belirtilmiştir. Söz konusu durum Türkiye'deki birçok hapishanede devam eden bir uygulama olup; Anayasa Mahkemesinin bu konuda vermiş olduğu ihlal kararlarına rağmen devam ettiği heyetimizce saptanmıştır.
- Mahpuslar kantinde satılan ürünlerin çok pahalı olduğunu, ürünlerin kalitesiz olduğunu ve ürün çeşitliliğinin az olduğunu ifade etmişlerdir.
- Mahpuslar tarafından gönderilen mektupların geç gönderildiği veya hiç gönderilmediği, mektupların sansürlendiği, mahpuslara gönderilen mektupların geç teslim edildiği, Kürtçe mektupların hukuka aykırı bir şekilde sansürlendiği heyetimize ifade edilmiştir. Yine, disiplin cezaları ile mahpusların iletişim hakları kısıtlanmakta veya engellenmektedir. Bu uygulamalarla mahpusların haberleşme haklarının ihlal edildiği tarafımızca saptanmıştır.
- Mahpuslarla yapılan görüşmelerde, oda değiştirme taleplerinin ret edildiği, sosyal aktivitenin hiç olmadığı ya da süre ve oda bakımından sınırlandırıldığı, diğer odalarla ortak etkinlik ve sohbete çıkılmadığı, Mahpusların birbirleriyle sohbet hakkının

kısıtlandığı, kursların olmadığı, sohbet-spor-kurs açılmasında adli mahpuslarla politik mahpuslar arasında ayrımcı uygulamalar olduğu mahpus beyanları üzerine heyetimizce tespit edilmiştir.

- Ziyaret edilen hapishanelerde görüş sürelerinin kısa tutulduğu, kanunda bir buçuk saate kadar tanınan açık görüş hakkının önemli derecede altında bir sürenin kullandırıldığı mahpuslar tarafından heyetime iletilmiştir. 5275 Sayılı kanunda bir buçuk saate kadar tanınan açık görüş süresinin kısa tutulduğu, bu durumun özel ve aile hayatına saygı hakkının ihlali olduğu heyetimizce gözlemlenmiştir.
- Tasarruf tedbirleri gerekçe gösterilerek mahpusların başta sağlık hakkı olmak üzere birçok hakkının ihlal edildiği tespit edilmiştir.
- Mahpuslar şikâyet konulu dilekçelerinin muhatap kişi veya kurumlara iletilmediğini belirtmişlerdir. Bu durum hapishanelerde yaşanan ihlallerin ve hukuka aykırı fiillerin artmasına sebep olup söz konusu ihlallerin etkili bir şekilde soruşturulmamasına neden olmaktadır. Bu durumun dilekçe hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlali olduğu heyetimizce tespit edilmiştir.
- Mahpuslar; oda aramaları sırasında, görüşe çıkarken ve revire çıkarken, sayım sırasında ayakta sayım dayatılmasıyla infaz koruma memurları tarafından hakarete ve onur kırıcı muameleye maruz bırakıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, sağlık personelleri tarafından hasta mahpuslara kötü davranıldığı belirtilmiştir. Bu uygulamaların kötü muamele yasağını ihlal ettiği gözlemlenmiştir.

E- ÖNERİLER:

- 1- Bir işkence yöntemi olarak mahpuslara uygulanan tecrit ve izolasyon derhal kaldırılmalıdır. Türkiye’de infaz koşulları; Mandela Kuralları olarak da bilinen “Mahpuslara Muameleye Dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kurallarına”, insan haklarına ve insan onuruna uygun ve eşitlik ilkesi çerçevesinde uygulanmalıdır. Özellikle mimari ve fiziki yapısı itibarıyla tecrit ve izolasyon alanı olarak inşa edilen Yüksek Güvenlikli Hapishanelerin kapatılarak insan haklarına ve evrensel hukuka uygun hapishanelere dönüştürülmesi gerekmektedir. Yine, Türkiye’de kanuni bir düzenleme ile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilen mahpusların tek başına kalacaklarını öngören tecrit ve izolasyon maddesinin TBMM tarafından kaldırılması gerekmektedir.
- 2- Mahpusların sağlığa erişim haklarının sağlanması, koruyucu sağlık hizmetlerine önem verilmesi, hastalığı olanların tedavi olanaklarından yararlanmaları için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Hasta mahpusların tedavilerinin ivedi bir şekilde gerçekleştirilmesini ve hastalıklarından dolayı hapishanede yaşamını idame ettiremeyen ağır hasta mahpuslar başta olmak üzere bütün hasta mahpusların tahliyesi önündeki yasal ve diğer engellerin kaldırılması gerekmektedir. Yine, mahpusların tedavilerinin zamanında yapılması için hastane sevklerinin geciktirilmeden yapılması, hastane randevularının olabildiğince en kısa zamana verilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, sağlığa erişim konusunda mahpusların dezavantajlı konumda olmaları ve hapishane koşulları da gözetilerek hastane randevularında öncelikli gruplar arasına alınması için Sağlık Bakanlığı tarafından çalışma yapılmalıdır. Mahpuslara hastane sevkleri ve muayene sırasında hukuka aykırı bir şekilde uygulanan “kelepçe” uygulamasından derhal vazgeçilmelidir.
- 3- Türkiye’deki infaz rejimi mevzuatının ve politikasının uluslararası insan hakları hukukuna ve özel olarak da mahpus haklarına uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

Özellikle, mahpusların hapisnede geçirmiş oldukları süre içindeki davranışlarının, idari gözlem kurulları tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda verilen olumsuz kararlarla tahliye edilmelerine engel oluşturması kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlalini oluşturmaktadır. Anayasanın 10. Maddesi ile güvence altına alınan eşitlik ilkesi ve AİHS'in 14. Maddesinde belirtilen ayrımcılık yasağı kuralına uygun yasal düzenlemeler yapılarak infaz sistemi, açık cezaevine geçiş koşulları ve denetimli serbestlikten faydalanma koşullarının tüm mahpuslar için eşit hale getirilmesi gerekmektedir. İdare ve Gözlem Kurulları bir yönetmelik doğrultusunda kurulan kurullar olup, kendilerini mahkeme yerine koyarak mahpuslar hakkında iyi halli olup olmadıklarına dair değerlendirmede bulunmakta, mahpusların koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik haklarından yararlanıp yararlanmayacaklarına karar vermektedirler. Aralarında hapisane savcısı dışında hukukçu kimsenin olmadığı, mahpusların tahliye edilip edilmeyeceğine karar veren ve bir mahkeme gibi hareket eden bu kurullar hukuki değildir. Bu yönüyle kanuni bir dayanağı olmayan, dayanağını bir yönetmelikten alan bir kurulun bireylerin özgürlük ve güvenlik hakkına dair kararlar vermesi hukuka aykırı bir durumdur. Bu durum aynı zamanda "*Temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğini*" belirten Anayasanın 13. Maddesine ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. Maddesine de aykırılık oluşturmaktadır.

- 4- Mahpusların sürgün edilmesi uygulamasına derhal son verilmelidir. Ailelerinden uzak hapisanelerde tutulan mahpusların ailelerine yakın hapisanelere sevk talepleri kabul edilmelidir. Mahpusların sürgün edilmesi ve ailelerine uzak hapisanelerde tutulması özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlalidir. Bu hususta "*Ailelerinden uzak hapisanelere nakledilen mahpusların uzaklık sebebiyle, hastalık sebebiyle ya da maddi sebeplerle kendilerini görmeye gelemeyen ailelerine yakın bir hapisaneye nakledilme taleplerinin başvuruçuların somut koşulları dikkate alınmadan reddedilmesi, Sözleşme'nin 8. maddesi altında özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlali*" olarak gören AİHM'in Avşar ve Tekin v. Türkiye, (Başvuru no. 19302/09 ve 49089/12, Karar tarihi: 17.09.2019.) kararı da dikkate alınarak mahpusların sevk talepleri kabul edilmelidir.
- 5- Mahpuslara uygulanan insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlardan vazgeçilmelidir. Bu kapsamda; hapisanelere ilk girişte uygulanan "çıplak arama" uygulaması, "ayakta sayım" uygulaması, "ince arama" uygulaması ve infaz koruma memurlarının mahpuslara karşı kötü muamele niteliğindeki uygulamaları terk edilmelidir. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 2/2 "*Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.*" hükmüyle infazda temel ilkeleri belirlemiştir. Bu nedenle, mahpuslara karşı infazın temel ilkeleri ve insan haklarına aykırı söz konusu uygulama ve davranışlara son verilmelidir.
- 6- Hapisanelerde mahpusların özel hayatlarına saygı hakkına ölçsüz müdahalelerden kaçınılmalı, mahpusları rahatsız edecek şekilde sık sık oda araması yapılmamalı, aramalar sırasında odalar dağıtılmadan ve mahpusların kişisel eşyalarına, hakkında toplama kararı bulunmayan kitaplarına el konulmamalı, el konulan eşyalar çok kısa süre içerisinde mahpuslara geri verilmelidir.
- 7- Mahpusların haber alma ve başkalarıyla iletişim kurma hakları kapsamında gazete, kitap ve dergi gibi yayınlarla ilgili idarece alınan kısıtlayıcı kararların derhal ortadan kaldırılması gerekmektedir. Mahpusların talep ettiği gazetelerin kendilerine verilmemesi ve talep ettikleri kanalların televizyon yayınına eklenmemesi ifade özgürlüğünün ihlalidir. Bu konu hakkında AYM'nin Recep Bekik ve diğerleri kararı (B. No: 2016/12936, 27/3/2019) uygulanarak gazete ve televizyon kanalı verilmemesi uygulamasının derhal sona erdirilmesi gerekmektedir.

- Ayrıca dilekçe hakkı ve bilgi edinme hakkının bir gereği olarak, mahpusların yazmış olduğu dilekçelerin ve mektuplar muhatabına ulaştırılmalıdır. Mahpuslar tarafından gönderilen başta Kürtçe mektuplar olmak üzere mektupların sansürlenmesi uygulamasından derhal vazgeçilmelidir. Mahpuslar tarafından gönderilen özellikle şikayet konulu dilekçelerin akıbeti hakkında mahpuslara bilgi verilmelidir
- 8- Mahpuslar, infaz kanununun ve uluslararası mevzuatın mahpuslara tanıdığı haklardan ayrımsız ve istisnasız bir şekilde yararlandırılmalıdır. 5275 sayılı kanunda ve Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik'te bir buçuk saate kadar tanınan açık görüş süresinin azami bir şekilde kullanılması sağlanmalıdır. Bu hususta mahpusların sahip olduğu hakların hapishane idareleri tarafından keyfi bir şekilde sınırlandırılmasının önüne geçecek tedbirler alınmalıdır. Yine, sohbet, sosyal ve kültürel etkinlikler, ile kursların mevzuatta belirlenen süreler ve şekillerde kullanılmasına için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- 9- Hapishanelerde çıkan yemekler besin değeri yüksek, mahpusları doyuracak miktarda ve belirlenen günlük iye bedelini karşılayacak şekilde olmalıdır. Mahpusların sağlıklı, yeterli ve dengeli gıdaya erişim hakkı devletin yükümlülüğüdür. Hapishaneler devletin gözetimi ve denetimi altında olan tutulma yerleri olup, mahpusların buradaki haklarının korunması ve geliştirilmesi devletin sorumluluğu altındadır. 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde insan hakkı olarak yer alan 'gıda hakkı', BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde de yer almaktadır. Türkiye'nin de imzaladığı sözleşme, kısaca bütün devletlerin, insanların gıda hakkı ve yeterli beslenmesi konusunda gerekli önlemleri almasını istemektedir. Bu sebeplerle, mahpusların sağlıklı, yeterli ve dengeli beslenebilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Ayrıca, vegan/vegetaryen ve diyet yemek talep eden mahpusların taleplerinin Anayasa Mahkemesinin Şehmus Özsubaşı kararı (B. No: 2013/2582, 3/3/2016) da dikkate alınarak karşılanmalıdır.
- 10- Mahpusların temiz ve sağlıklı suya erişimleri sağlık hakkının ve kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının bir gereğidir. Devlet, mahpusların temiz ve sağlıklı suya erişmesini sağlamak ve günlük zorunlu ihtiyaçlarını karşılamakla sorumludur. Bu nedenle hapishanelerde yaşanan su kesintilerinin ve sıcak su verilememesinin önüne geçecek tedbirler alınmalıdır.
- 11- Hapishane kantininde bulunan ürünler piyasa fiyatlarına göre revize edilmeli, kantindeki ürünlerin çeşitliliği artırılmalıdır. Bu kapsamda; kantinler kar esaslı işletilmemeli, ürün fiyatları mahpusların alım gücüne göre ayarlanmalı ve ihtiyaçları giderebilecek çeşitlilikte olmalıdır.

Diyarbakır Barosu

Özgürlük İçin Hukukçular Derneği Diyarbakır Şubesi

İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi

Tutuklu ve Hükümlü Aileleri İle Yardımlaşma Derneği